

פרק כ (פסוקים א-כב) / ברוריה בן-דוד (וייס)

בפרק כ' נקרא על המלחמות בין ישראל ובין ארם בימי אחאב.

מלך ארם הרחיב כנראה את תחום השפעתו על ישראל בימי המלחמות בין עמרי ותבני בן גינת ולפיכך נאלץ עמרי להרשות למלך ארם להשתמש בשומרון לדרכי מסחר (פס' לד). מלחמות האזרחים בישראל לפני שהשתלט עמרי על ישראל, ושנות הבצורת שחלו כנראה בתחילת ימי מלכותו של אחאב דלדלו את ישראל במידה מרובה, ומשום כך לא הסתפקו הארמים בזכויות שנתן להם עמרי להחזיק שווקים בשומרון אלא ביקשו לשעבד את ישראל.

האם לא סבלה גם ארם מבצורת?

ארם שכנה בהרי הלבנון והחרמון שבהם יורדים גשמים במידה מספקת אפילו בשנים שחונות, לפיכך לא סבלה מבצורת כישראל.

מה היה סוד כוחו של מלך ארם?

בן הדד מלך ארם התחזק ע"י שאיחד תחת שלטונו שלושים ושניים מלכים, הם מלכי ערים ומדינות ארמיות קטנות (כמו : צובה, אבל בית מעכה, טוב, חמת, גשור ועוד) שהיו כנועים לו.

הכינוי של מלכי ארם דמשק היה בן הדד, בן האל הדד יראתם של הארמים ושל הכנענים. ארם דמשק נוסדה בערוב ימיו של שלמה (יא כד-כה). בפרקנו מדובר על בן הדד השני בנו של בן הדד הראשון שהפר את בריתו עם בעשא ופלש לתחום ממלכת ישראל לאחר ששוחד בידי אסא מלך יהודה (טו יח-כא). בן הדד נעשה האויב הגדול של ישראל בדורו של אחאב.

כיצד הכניע בן הדד את שומרון?

בן הדד קיבץ את כל חילו, את חיל הרגלים ואת חיל המרכבות והפרשים (פס' כ) ואת שלושים ושניים המלכים הכנועים לו. הוא עבר בארץ עד שומרון ולא נתקל בהתנגדות עד ששם מצור על שומרון וילחם בה, באנשי המלחמה שישבו בשומרון הבירה.

כיצד ביקש בן הדד לשעבד את ישראל?

"וישלח מלאכים אל אחאב מלך ישראל העירה ויאמר לו: כה אמר בן הדד : כספך וזהבך לי הוא, ונשיך ובניך הטובים לי הם" (פס' ב-ג).

מה סבר אחאב?

אחאב הבין את המילים "לי הוא", שאין זו דרישה למסור את רכושו ובני משפחתו, אלא הכוונה לי הם משועבדים ונתונים למרותי, כלומר: הוא צריך להצהיר הצהרת כניעה, לפיכך הסכים אחאב בעל כורחו לדברי בן הדד כפי שהוא הבין אותם ואמר: "כדברך אדני המלך, לך אני וכל אשר לי" (פס' ד).

ולמה התכוון בן הדד?

בן הדד התכוון לכך שאחאב ימסור לו ממש את כל אוצרותיו ואת בני ישראל לעשות בהם כטוב בעיניו, כלומר: כניעה מוחלטת ללא תנאי.

כיצד הגיב אחאב על תביעה זו?

אחאב הסכים להיכנע לבן הדד ולהיות בן חסותו בדומה למעמד של שלושים ושניים המלכים האחרים. "ויאמר: כדברך אדני המלך, לך אני וכל אשר לי" (פס' ד). אך משהבין ששאיפת הארמים להביאו לידי כניעה גמורה נרתע מדרישתו של מלך ארם, התייעץ עם זקני המלכות מעין מועצה שהייתה מביעה דעתה בענייני המדינה החשובים ביותר. אחאב אמר לזקנים: כשביקש ממני מלך ארם את אשר רגילים השליטים לבקש מן הנכנעים להם, לא סירבתי, אך דרישתו חורגת מתנאי הכניעה המקובלים, ניתן לשער שהדד הסתמך בדרישתו המופרזת על האמונה בכוחו הרב שאחאב לא יהיה מסוגל לעמוד בפניו. אחאב החליט להגן על חירותו ועל כבוד עמו וארצו. החלטתו עוררה התלהבות בקרב העם: "ויאמרו אליו כל הזקנים וכל העם אל תשמע ולוא תאבה" (פס' ח). תגובתם הייתה שתנאי חרפה כאלה אי-אפשר לקבל. הלשון: "אל תשמע ולוא תאבה" מראה על תחושת התקוממות ונכונות שלמה לעמידה על הנפש.

מה אמר אחאב לשליחי המלך שחיכו לתשובתו?

מסרו למלכם שאני חוזר על מה שאמרתי בהשיבי על דרישתו הראשונה, אני נכנע לפניך ומקבל את שלטונך עלי ועל כל אשר לי, דרישתך למסור למעשה בידך את כל אשר לי ולעבדי "הדבר הזה לא אוכל לעשות" (פס' ט).

כיצד הגיב בן הדד על תשובת אחאב?

"וישלח אליו בן הדד ויאמר: "כה יעשון לי אלקים וכה יוספו, אם ישפק עפר שמרון לשעלים לכל העם אשר ברגלי" (פס' י). "שעלים"- יחיד שועל, חופן בכף היד שהיא סגורה (יש' מ יב). עפר שומרון החרבה לא יספיק למלא את ידיהם של חיילי הרבים, לפי פירוש אחר מספר חייליו כה רב ועצום שאדמת שומרון לא תספיק להם לעמוד עליה.

מה הייתה כוונתו של מלך ארם בדברים אלה?

להטיל אימה ופחד על אחאב כדי שאחאב ימהר להיכנע לו.

כיצד הגיב אחאב?

הוא לא נבהל ולא נכנע. על דברי ההתפארות של בן הדד השיב אחאב במשל ידוע : "אל יתהלל חגר כמפתח" (פס' יא). כמפתח-כמתיר (בר' כד לב). אל יתפאר בניצחוננו החוגר את חרבו לפני צאתו למלחמה, כגיבור השב מן המלחמה בעטרת ניצחון ויכול להסיר את חרבו מעליו. כלומר: אין חשיבות לדברי ההתפארות הנאמרים לפני המלחמה כשעדיין לא ידוע מה יהיה בסופה.

האם הייתה לבן הדד סיבה להיות בטוח בניצחוננו?

היה לבן הדד חייל רב שנאסף משלושים ושנים מלכים כנועים. הוא לא האמין שחילו המועט של אחאב יוכל לנצחו. הניתן לדעת את הצפון בחיק העתיד? נוכחנו כבר לדעת שמעטים מישראל ניצחו את אויביהם הרבים הודות לאומץ ליבם וביטחונם בה'. יהונתן בן שאול הביע זאת: "כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט" (שמ"א יד ו).

כיצד הגיב בן הדד על דבר משל החכמה?

אנשי הצבא הצרים על העיר ישבו בסכות (שמ"ב יא יא). "ויהי כשמע את הדבר הזה, והוא שתה הוא והמלכים בסכות, ויאמר אל עבדיו : שימו, וישימו על העיר" (פס' יב). דיבר בלשון קצרה כדרך אנשי צבא המנסחים את פקודותיהם, והתכוון לומר : שימו כלי משחית מול חומת העיר.

נביא אחד ניגש אל אחאב בחשאי כי חשש לחייו מנביאי השקר ומאיזבל. לדעת חז"ל הנביא היה מיכיהו בן ימלה (כב ח ואילך) העתיד לעמוד יחידי בעימות עם נביאי השקר המרובים של אחאב (פרק כב). אחאב עמד כנראה על אחד ממגדלי השומרון וצפה על חילות בן הדד השמים מצור על העיר. הנביא אמר לאחאב: "הראית את כל ההמון הגדול הזה? הנני נתנו בידך היום, וידעת כי אני ה'" (פס' יג).

מה שאל אחאב את הנביא?

אחאב שאל את הנביא על ידי מי אוכל לנצח את ההמון הגדול הזה? הנביא עונה לאחאב "בנערי שרי המדינות", ע"י צעירים המשרתים את שרי המדינות, כלומר: ראשי המחוזות, הכוונה היא כי לא ע"י שרי צבא מלומדי מלחמה יבוא הניצחון, אלא ע"י צעירים שאינם מלומדי מלחמה וכך ידעו כי ה' הוא שהביא את הניצחון. אחאב שואל : "מי יאסר המלחמה? ויאמר: אתה" (פס' יד). מי יפקד במלחמה. הנביא אומר לאחאב לעמוד בראש הלוחמים ולאסור את המלחמה באומץ וללא פחד.

כיצד התכוונן אחאב למלחמה?

אחאב פקד את נערי שרי המדינות, מספרם היה מאתיים שלושים ושניים, אחרי המפקד של נערי שרי המדינות פקד את כל עם המלחמה שהיה אותה שעה בשומרון ומספרם היה שבעת אלפים. רש"י כתב הם שאמרו עליהם: "כל הברכים אשר לא כרעו לבעל שבעת אלפים" (יט יח). בדומה לכך מצאנו אצל גדעון (שופ' ז ד-ח).

נתאר לנו את מלך ארם בתחילת המלחמה.

בן הדד ושלושים ושניים המלכים ישבו בסכות אכלו ושתו לשכרה בזמן שחייליו נלחמים, ובוודאי לעגו לישראל ולמלכם הנצורים בשומרון. נערי שרי המדינות שפקדם אחאב יצאו משומרון. מספרם היה כל כך קטן שלא עלה בדעתם של שלוחי בן הדד כי אלה באים להילחם בו. בן הדד לא האמין שיש בכוחם של החיילים המעטים הנצורים בשומרון לגבור על חילותיו המרובים ולפיכך לא הפסיק את המשתה. כל אחד מן המלכים הכנועים סייע בידי בן הדד והביא לשדה המערכה את חילותיו.

בן הדד שלח צופים או אנשי מודיעין שעמדו בקרבת שדה המערכה, והיה מחובתם לדווח לבן הדד (המפקד העליון של כל צבאות ארם) על ההתפתחויות שחלו בחזית. אלה חזרו משם וסיפרו לו מה שראו. אנשים יצאו משערי העיר הנצורה שומרון בעיצומו של יום (בצהריים), ומאחר שהצופים ראו את האנשים היוצאים ממרחק רב לא יכלו להבחין ולקבוע אם אלה אנשי צבא היוצאים להילחם או שאלה אזרחים המבקשים שלום מן האויב הצר.

בן הדד ציווה: בין אם יצאו להיכנע ובין אם יצאו להילחם תפשו חיים, אולי כוונת המלך הייתה לחקור אותם כדי לדעת משום מה יצאו מהעיר. אחרי שרי המדינות יצאו גם החיילים, כשניסו הארמים לתפוש את האנשים חיים חתה להם הפתעה מרה. "ויכו איש אישו וינסו ארם" (פס' כ). איש אישו יחידאי במקרא. כל אחד מבני ישראל היוצאים היכה את הארמי מחיל האויב שבא נגדו לתפשו חיים. המשקיפים הארמים הופתעו ונדהמו מהעזתם של אנשי ישראל לתקוף אותם והחלו לנוס מפני נערי שרי המדינות המכים אותם. עתה גילה מלך ארם את חולשתו, בראותו כי נסו אנשיו ובני ישראל רודפים אחריהם תיאר לעצמו מבלי יכולת לדעת מרחוק את המתרחש ששליחיו ראו וברחו מפני צבא גדול העומד לצאת מהמבצר. במקום לארגן התקפת נגד מיהר בן הדד לעלות על סוסו עם מספר פרשים אשר היו אתו ולנוס לעיר בירתו דמשק.

עתה הגיעה שעתו של אחאב. אחאב הגיח מן העיר בראש חייליו הסתער על הארמים והיכה בארם מכה גדולה, למרות שמעטים היו אמצעיו הצבאיים של אחאב הוא הצליח להכות את ארם מכה ניצחת. תבוסת ארם הייתה שלמה. כמה צדק אחאב שאמר: "אל יתהלל חוגר כמפתח".

כששב אחאב כמנצח משדה הקרב לעיר בירתו שומרון ניגש אליו הנביא ואמר לו אל תהיה שאנן, אסוף כוח, התכונן למלחמה, כי לתשובת השנה (לאחר שנה שאז השמש שבה אל המקום שעמדה בו בשנה שלפניה, וכן בדוד "ויהי לתשובת השנה" ש"ב יא א). מלך ארם עולה עליך למלחמה "לך התחזק". לפי רד"ק התחזק במעשים טובים הרי כוחו של העם טמון ברוחו.

פרק כ (פסוקים כג-סוף)

בקטע זה נקרא על כניעת מלך ארם בפני מלך ישראל. עמי קדם ייחסו את כוחות הטבע ומראותיו לאלילים. היו שהאמינו כי כל אל שולט בחלק מוגדר של הטבע. היו אלהי הרים, אלהי עמקים, אלהי נהרות, אלהי יערות, וכך ייחסו שלטון מוגבל גם לה'. בהתייעצות שערך בן הדד להערכת התבוסה שנחלו צבאותיו אמרו לו שריו: "אלהי הרים אלהיהם, על כן חזקו ממנו, ואולם נלחם אתם במישור, אם לא נחזק מהם" (פס' כג). מכיוון שנגלה ה' לעמו על הר סיני, ובני ישראל הכריזו על דבקותם בה' מחדש על הר הכרמל, ומכיוון שארץ ישראל היא ברובה ארץ הרים, ואף שומרון ישבה על הר, האמינו הארמים שאין כוחו של אלקי ישראל אלא על הרים, אך אם יילחמו איתם במישור כוחם לא יהיה רב, שם הדד אלהי ארם יגבר עליהם.

כיצד הציעו עבדי מלך ארם להגביר את כוחה הצבאי של הממלכה?
הם סברו כי אם במקום המלכים רודפי התענוגות שנפשם יקרה בעיניהם, שפקדו בעצמם על צבאותיהם ימנה פחות, שרי צבא המנוסים במלחמה ואחראים לפני המלך, כנגד נערי שרי המדינות של ישראל, קל יותר יהיה לנחול ניצחון על ישראל.
פחות הם נציבים. דוד ואחריו שלמה מינו פחות נציבים מטעמים כדי לשלוט בארצות הכנועות להם במקום מלכים או בצד מלכים (י טו).
כנראה ששלושים ושניים המלכים הכנועים נהנו מאוטונומיה מסוימת ופקדו בעצמם על צבאותיהם. השרים של בן הדד הציעו לבטל את האוטונומיה שניתנה למלכי הארצות, ולרכז את השלטון של כל הממלכה בידי בן הדד שימנה במקומם פחות כלומר: נציבים, שיהיו כפופים לו במישורין במקום המלכים, וע"י כך כל צבאות הממלכה יעמדו ישירות תחת פיקודו של בן הדד, כך יגדל כוחה הצבאי והמדיני של הממלכה המאוחדת.
ועוד הציעו לבן הדד לאסוף חיילים וכלי רכב חדשים, להשלים את מקום הנופלים בלבד בחיל הגדול ללא תוספת כוחות. כלומר: להקים חיל אשר

יתפוס את מקום הנופלים. כי במערכה שתתרחש במישור מובטח הניצחון על אחאב בקרב.

כיצד נתקיימו דברי הנביא?

"ויהי לתשובת השנה ויפקד בן הדד את ארם, ויעל אפקה למלחמה עם ישראל" (פס' כו). בן הדד ערך מפקד של כל יוצאי הצבא, לא רק בארם דמשק, אלא בכל הממלכות הכנועות, ובראש צבאות הממלכות הכנועות לא עמדו הפעם מלכים, אלא פחות שהיו נתונים לפקודו הישיר של בן הדד. "ויעל אפקה", אין הכוונה לעיר אפק שעל הר הגלבוע, מקום בו נקבצו הפלשתים להילחם בישראל (שמ"א כט א). ערים רבות נקראו אפק, אם משום שישבו סמוך לאפיקי מים (תה' מב ב), או לאפיקי נחלים (איוב ו טו), או משום שהיו חזקות. אפק מוזכרת בספר יהושע (יהו' יב יח), עיר בצורה בעמק יזרעאל, כנראה עפולה של היום, או עיר בקרבת ראש העין בשרון. יכול להיות שבפרקנו הכוונה לעיר אפיק שבגולן, היושבת על גבי מישור גדול בדרום רמת הגולן כשישה ק"מ מזרחית לים כנרת. לפי הכתוב בהמשך (פס' ל) כבש אותה בן הדד לפני זה ועשה אותה לעיר חומה ומבצר. כיום אפיק קיבוץ בדרום רמת הגולן.

בני ישראל "התפקדו וכלכלו" (פס' כז) צוידו במזון ובנשק וכל צרכי המלחמה. עשו כדבר הנביא לאחאב "לך התחזק" (פס' כב). הם הקימו את מחנם כנגד מחנה ארם. חנו זה מול זה. בני ישראל היו מועטים "כשני חשפי עזים, וארם מלאו את הארץ" (פס' כז). בני ישראל חנו בשני גדודים קטנים ונראו כשני עדרי עזים הרועים על צלע ההר, לעומת המחנה הגדול של הארמים שחנו בעמק "מלאו את הארץ", לשון הפלגה. "כשני חשפי עזים" לשון יחידאי במקרא.

כיצד חיזק הנביא את צבא ישראל?

כדי שאנשי הצבא לא ייראו ממספרו העצום של צבא ארם ולא תיפול רוחם. אומר הנביא: "יען אשר אמרו ארם: אלהי הרים ה' ולא אלהי עמקים הוא, ונתתי את כל ההמון הגדול הזה בידך, וידעתם כי אני ה'" (פס' כח). לא בזכותו של אחאב אשר לא נטש את פולחן הבעל תבוא התשועה לישראל, אלא כדי לבטל את האמונה שלפיה כוחו של ה' מוגבל להרים. במלחמת שומרון (פס' יג) אמר הנביא לאחאב: "וידעת כי אני ה'" ואילו כאן כיוון לישראל. רד"ק כתב: כי אולי בתשועה הראשונה חשבתם כי מקרה היה. עתה תוכלו לדעת כי מה' הייתה התשועה, כאשר תראו איך קומץ קטן של לוחמים מנצח את הצבא האדיר של ארם.

כיצד התקיימו דברי הנבואה?

שני המחנות עמדו זה מול זה ללא יכולת תמרון. בני ישראל חנו במדרון הדרומי של המעבר אל מישור אפק, ומאחר שהיה מעבר צר ביותר לא יכלו המרכבות לנוע בו באופן חופשי, אלא רק זו אחר זו בטור עורפי ולא בשורה חזיתית, ולכן חנו בלי להילחם שבעת ימים. ביום השביעי קרבו הלוחמים אלה אל אלה, מסתבר שמרכבות ארם ניסו לפרוץ דרכם במעבר הצר, ולכן משהחל הקרב נחלו הארמים תבוסה גדולה ומאה אלף מהם נפלו ביום אחד. הארמים שנמלטו מן המערכה קיוו למצוא מחסה בין חומות העיר אפק, שהייתה עיר חומה ומבצר וביקשו להתבצר בתוכה, והנה הם נפלו מן הפח אל הפחת. "ותפל החומה על עשרים ושבעה אלף איש הנותרים" (פס' ל). לא ידוע כיצד נפלה החומה, כנראה ישראל צרו על העיר ועלה בידם להפיל את החומה, והפילו אותה על עשרים ושבעה אלף הנותרים, ויש הסוברים שחומות העיר נפלו מעצמן, מעין מה שארע בימי יהושע ביריחו (יהו' ו כ). "ובן הדד נס ויבא אל העיר חדר בחדר" (פס' ל). במקום נסתר ביותר (כב כה). ובלשון חז"ל בחדרי חדרים בחדר פנימי נסתר מאוד. למרות שמחנהו של ישראל היה כל כך קטן, נחל אחאב ניצחון גדול ומזהיר מן הניצחון הראשון על ארם.

באיזה מצב היה עתה בן הדד?

הוא ודאי הצטער שהתפתה להאמין לדברי עבדיו שאלוהי ישראל חזק רק בהרים ולא בעמקים. מעתה הוא נתון לחסדי אחאב מלך ישראל. כנראה התיירא מהגורל הצפוי לו. חשש שאחאב ירצה לשלם לו כגמולו. הוא ידע כיצד הוא היה נוהג לו ניצח את אחאב. בהיותו שקוע במחשבות הקודרות הייתה לו קרן תקווה. שריו אלה שיעצו לו להילחם בישראל ושנסו יחד עמו משדה המערכה אמרו לו כי מלכי ישראל מלכי חסד הם. אינם מתאכזרים לאויביהם הנכנעים לפניהם. הם הציעו לו: "נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשנו ונצא אל מלך ישראל, אולי יחיה את נפשך" (פס' לא). נשים שקים במותנינו כאבלים. השק הוא לבוש של אבל וצער (בר' לז לד). וחבלים בראשנו כשבויים ואסירים, כאומרים חטאנו ובחבלים אלו ראויים אנו להיתלות אבל מתחרטים אנו ומבקשים רחמים. כדי שאחאב יחוס עליו חייב מלך ארם להיכנע לפניו כניעה מוחלטת.

כיצד הגיב אחאב?

כשהופיעו עבדי בן הדד לפני אחאב המנצח באותות כניעה וביקשו רחמים וחנינה למלכם, נתמלא לבו של אחאב רחמים עליו והוא שאל בתמיהה אם עדיין בן הדד חי, הרי הוא אחי ולא אעשה לו רעה.

עבדי בן הדד הבחינו בנימה הפייסנית של אחאב. בדבריו כי בן הדד הוא לא עבדו אלא אחיו מצאו שנוטה הוא לעשות חסד עם מלכם ולא יהרוג אותו.

שרי בן הדד מיהרו להשתמש בלשונו של אחאב, ובמקום לומר : "עבדך בן הדד" אמרו עכשיו "אחיך בן הדד".

איך הוכיח אחאב שכוונתו להפוך את בן הדד לבן בריתו?

אחאב הזמינו לעלות על מרכבת המלך שהוא עצמו נסע בה ובכך עשה פומבי לכוונתו להפוך את בן הדד לבן ברית מדיני.

בברית שנכרתה בין ארם לישראל החזירו הארמים את רוב הערים שכבשו בימי עמרי, ובמקום השווקים שהוכרח עמרי להעמיד לרשות ארם בשומרון, התחייב עתה בן הדד מלך ארם להעמיד לרשות ישראל חוצות (שווקים) בדמשק. על ידי כך ניתנה לאחאב יד בפיקוח על דרכי המסחר שחיברו את ארץ ישראל עם סוריה וארצות נהר הפרת והחידקל, אך מחמת דלות אמצעיו לא ניצל אחאב את ניצחונו לשם שיפור התנאים הכלכליים בארץ ולא בא בתביעות יתרות למלך ארם. אחאב הסכים להצעותיו של בן הדד. הוא אומר לו אכרות עמך ברית ואשלחך בשלום לעיר בירתך. אחאב נהג במידת הרחמים והחסד אף על פי שבן הדד היה אויבו ולחם בו פעמיים, ואביו בן הדד הראשון הפר בשעתו את הברית שכרת עם בעשא מלך ישראל (טו יח-כ).

מדוע לדעתכם התייחס אחאב בסלחנות לבן הדד?

כנראה שאחאב חשב שאם יהיה נדיב לבן הדד ויוכיח לו שלישאל אין כל כוונות תוקפניות כלפי ארם ישרור שלום בין ישראל וארם ותיפסקנה המלחמות בין שני העמים השכנים.

אך לבני הנביאים הייתה דעה אחרת. בני הנביאים ראו חולשה ועיוורון מדיני באחאב והאשימו אותו במעילה בתפקידו, בגלל העובדה שרמות גלעד ועוד חבלים בעבר הירדן נשארו בידי ארם.

ואיש אחד מבני הנביאים שניבא לאחאב פעמיים ניצחון על ארם, שחז"ל זיהו אותו עם מיכיהו בן ימלה הוכיח לאחאב את טעותו. **כיצד?** הוא ביקש מרעהו שנמנה על בני הנביאים כמוהו להכות אותו. רעהו היה צריך להבין שבקשה כזאת מבן הנביאים באה לפי דרישת ה'. "וימאן האיש להכתו" זאת הדמיה לאחאב שנמנע מלהכות את בן הדד וחס על חייו. הנביא אומר לרעהו: "יען אשר לא שמעת בקול ה', הנך הולך מאתי והכך האריה, וילך מאצלו, וימצאהו האריה ויכהו", סמל לפורענות העתידה לבוא על אחאב על שלא הכה את בן הדד. "וימצא איש אחר ויאמר: הכני נא, ויכהו האיש הכה ופצע". הפעם מצא הנביא איש שלא נמנה עם חבריו מבני הנביאים. ביקש ממנו להכותו ולא הקדים את המילים "בדבר ה'" כשם שהקדימן לרעהו, ואף על פי כן נשמע לו האיש. יכול להיות שהנביא בהראותו למלך את פצעיו רצה להדגיש בכך שיש לציית תמיד לדבר ה', גם אם הדבר כרוך בהשלמת מכת מוות לאויב שכבר נפגע ונפצע. הנביא הפצוע התחפש וחיבש את ראשו בתחבושת. הוא עמד

סמוך לדרך והמתין עד שהמלך יעבור. הוא התאפר כדי שאחאב לא יכיר אותו, שם אפר על פניו ושם צעיף על עיניו. כשהמלך עבר לידו צעק למלך. איש הביא אלי שבוי מלחמה חשוב כדי לשמור עליו, סמל לבן הדד. והזהיר אותי מראש שאם יימלט השבוי אני מתחייב בנפשי. "שמר את האיש הזה, אם הפקד יפקד והיתה נפשך תחת נפשו או ככר כסף תשקול" (פס' לט). כלומר: אם השבוי יימלט יוטל עליך עונש מיתה, או קנס ממון גדול. כך המחיש הנביא בסמל את העונש שיבוא על אחאב על ששחרר את בן הדד ולא שמר עליו. הרעיון הטמון בהשקפה זאת הוא שאין לרחם על רשעים, ולמלך המנהיג את ישראל ואחראי לשלומם אסור להיכשל ביחס סלחני לאויבי העם. השוו תוכחת שמואל הנביא לשאול המלך שחמל על אגג העמלקי אויב ישראל ואיבד את מלכותו (ש"א טו יח-כג).

מה קרה לאותו חייל?

"ויהי עבדך עשה הנה והנה והוא איננו". ויהי עבדך עוסק בעסקיו, בהיותו עסוק כה וכה השבוי נמלט.

מה פסק המלך?

המלך מגיב לצעקתו ותביעתו של הנביא המחופש וגוזר עליו "כן משפטך אתה הרצת". גזר הדין שנחרץ עליך צודק, אתה בעצמך גזרת את פסק דינך, כי הסכמת לתנאי הזה. היית צריך לשקוד על שמירת השבוי, אך אתה התרשלת, זלזלת בחובת השמירה שהוטלה עליך, לפיכך זה העונש הראוי לך. דומה לפסק דינו של דוד המלך על גזלת כבשת הרש "אתה האיש" (ש"ב יב ה-ז).

ובזה חרץ אחאב את משפטו. הנביא הסיר את האפר מעל עיניו. המלך הכירו הרי הוא האיש שניבא לו פעמיים ניצחונות על ארם. הנביא מנבא לאחאב אחרית מרה בגלל נדיבות הלב שגילה כלפי הדד. "יען שלחת את איש חרמי מיד, והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו" (פס' מב). כלומר: האיש שהחרמתי אותו, שחפצתי להשמידו, בן הדד. חטאת ברחמיך עליו, כי תחת להשמיד את אויב עמו ולהסיר את הסכנה הארמית מעל ממלכת ישראל הסתפק אחאב בהבטחות שלא יתמלאו, כשם שהיה צריך ללמוד מהתחייבות אביו של בן הדד. אחד מבני הנביאים שהתגלה אל אחאב פעמיים קודם לכן המחיש במשל על מצב דומה את כישלונם של אחאב בשיפוטו המדיני והמוסרי, ואת העונש הקשה שיבוא עליו ועל ישראל. נפשך תחת נפשו, כוונתו שייהרג בידי ארם, ועמך תחת עמו, שהרי כריתת הברית ודאי נעשתה במעמד שרי ישראל ועל דעתם.

מדוע גילה הנביא יחס עויין כלפי האויב?

לדעתו אין לרחם על אכזרים ורשעים כמלך ארם טבעם לא ישתנה. גם אם יתנהגו אליהם בנדיבות הם עתידים לחזור לסורם.

אחאב הלך ממקום הקרב אל ארמונו אשר בשומרון סר וזעף, כי דברי הנביא עשו עליו רושם רב.
מי צדק האם הנביא או אחאב זאת נוכל לדעת כשנקרא את פרק כב.

ניבים

אל יתהלל חוגר כמפתח (פס' יא).

פירושו : אל יתפאר מי שחוגר חרבו לצאת למלחמה כמי שמתיר את חגורתו בשובו מהמלחמה כמנצח.

בהשאלה : אל יתפאר היוצא לקרב שסופו לא ידוע מראש כגיבור השב מן הקרב.

משפטך אתה חרצת (פס' מ).

פירושו : אתה בעצמך גזרת את דינך.